

ДР ЗОРАН ЛАКИЋ, НАРОДНА ВЛАСТ У ЦРНОЈ ГОРИ
1941—1945, ЦЕТИЊЕ — БЕОГРАД 1981.

Недавно је изашла из штампе књига др Зорана Лакића „Народна власт у Црној Гори 1941—1945“. То је опсежна студија од око 550 страна текста ситног слога, на којем простору су уткани резултати вишегодишњег труда познатог аутора у историографији НОР-а на теме из проблематике народне власти.

Први утисак је да књига представља волуминозно дјело у које је аутор уложио огроман труд, вриједан поштовања. Сама чињеница да је научни апарат представљен са око 2600 фуснога довољно говори о томе. Аутор је направио вриједно дјело о постанку, развоју и карактеру народне власти у Црној Гори у периоду НОР-а 1941—1945. и одговорио је основном задатку који је поставио за предмет своје теме. Историографија НОР-а и револуције у Црној Гори, па и у Југославији, добила је књигу која јој је заиста недостајала.

Покушавајући да конкретизујем општа запажања, рекао бих да код ове књиге нарочито падају у очи неколике њене карактеристике, и то прије свега сљедеће:

а) изворност грађе;

б) углавном посве нова материја за период послје капитулације Италије па до краја рата;

в) обрада неких тема које имају југословенски карактер, као на примјер: „Југословенски федерализам и мјесто Црне Горе у њему“ и др.;

г) нека питања која су први пут у овој књизи добила цјеловиту обраду, као што су: партизанско судство, култура и просвјета у НОР-у 1941—1945, обнова земље 1944/45. године и др.

Мислим да само ових неколико карактеристика књиге довољно говоре о њеном доприносу историографији НОР-а и револуције. Најбољи дио књиге представљају текстови који се директно односе на народну власт, а нарочито у дијелу послје капитулације Италије. За то налазимо и одговарајући разлог. Аутор књиге је своје-

времено припремио за штампу два зборника грађе: *ЗАВНО Црне Горе и Боке* и *ЦАСНО*. Као добар познавалац изворне грађе о развоју народне власти у овом периоду могао је да да добар текст, и то је урадио, мада је овдје крчио тако рећи прву бразду, јер у литератури није имао ослонца.

Осим предговора и увода, књига има четири главе и општи закључак. Наслови глава су: *Зачети народне власти у тринаестојулском устанку 1941. године*, *Развој народне власти у јесен 1941. и у прољеће 1942. године*, *Земаљско антифашистичко вијеће народног ослобођења Црне Горе и Боке*, *Оснивање Црногорске антифашистичке скупштине народног ослобођења и њено прерастање у Црногорску народну скупштину*. На крају су извори, резиме, регистар личних имена и регистар географских и административних појмова.

Унутар глава су међунаслови који говоре и о општим питањима и о питањима која се непосредно односе на народну власт. На основу садржаја изгледало би да композицији књиге нема замјерке. Међутим, кад се књига прочита добија се утисак да није довољно разумљена, тј. да треба да има више наслова и међунааслова, углавном у дијелу текста који се односи непосредно на народну власт. Дугачки текстови који говоре о разноврсним проблемима својим садржајем често превазилазе оквир који им је одређен насловом.

Књига је, у глобалу гледано, подијелена на два дијела, а сваки дио има по двије главе. Друго засједање АВНОЈ-а аутор је узео као одлучујућу прекретницу у омеђивању границе између ова два дијела књиге, што је, кад је у питању народна власт, исправан став у периодизацији.

У оквиру првог дијела књиге издвајају се двије цјелине: *Народна власт у тринаестојулском устанку* и *Развојни пут и успон народне власти у јесен 1941. и зиму 1941/1942. године*. Поред приказа рада првих органа народне влас-

ти у јулском устанку и оцјене њихових одлука, посебна пажња у првој глави посвећена је ставу грађанских снага према устанку и према органима нове народне власти. У другој глави основна пажња посвећена је Острошкој скупштини и примјени њених одлука у живот.

Други дио књиге, односно трећа и четврта глава, третира сложена питања народне власти, тј. период када народна власт улази у све сложеније облике свога развоја. Мора се примијетити да се историчар Лакић добро сналазио у овој проблематици, која има елемената и правне природе. Нарочито је допадљив текст о финализацији процеса народне власти у току НОР-а и конституисању Црне Горе као федералне јединице у оквиру Демократске Федеративне Југославије.

Аутор се бави посматрањем настанка и развоја народне власти у општем контексту развоја народнослободилачког покрета у Црној Гори па и у Југославији, примјенујући често компаративан начин излагања. Он обрађује стварање народне власти као процес револуционарних промјена и стварање нових односа у условима НОР-а и револуције. Упоредо са развитком НОО-а и обрадом ЗАВНО-а, ЦАСНО-а и Црногорске скупштине аутор испитује и рад војнополитичких органа, затим штабова већих војних јединица, руководства масовних антифашистичких организација као и органа власти на неослобођеној територији, тј. илегалних НОО. Од посебне важности је отварање неких политичко-територијалних питања везаних за конституисање Црне Горе као федералне јединице у југословенској федерацији крајем 1943. и у 1944. години. Мада је развој народне власти посматрао као дио опште револуционарне смјене власти старог политичког система у условима рата и револуције, аутор је учинио и значај специфич-

ности везаних за Црну Гору, као што су: јак утицај КПЈ, слободарске традиције, русофилска осјећања, револуционарно расположење маса, племенско-братственички односи, италијански систем окупације, четничко-сепаратистичке супротности, близина јадранске обале и њен значај за окупатора итд.

Уз све похвале које се о овој књизи могу дати и позитивне стране које чине њену основну карактеристику, рекао бих нешто и о неким њеним недостацима. Прије свега сматрам да овом раду недостаје редакција, коју је прије објављивања морао извршити аутор или неко други. Добар дио текста овога рада требало је да отпадне и да рад тиме добије у квалитету. При том не мислим да текст који је био за одбацивање није за употребу, већ само да га није требало смјестити у ову књигу. Од тог текста аутор је могао направити више посебних чланака, преко којих би иста материја била и боље обрађена. Аутор је имао превелике претензије. У жаркој жељи да што више података објави на једном мјесту, тј. у овој књизи, он је малтене направио историју НОР-а у Црној Гори. То ће без сумње бити од користи научним радницима, јер ће користити и тај текст, а нарочито научни апарат везан за њега, али за књигу представља оптерећење. Умјесто да општа и повезујућа питања даје синтетички, аутор се и овдје упушта у детаље, а то је био превелик задатак. Сем тога, неки проблеми нијесу припадали овој књизи. Тако је дошло до тога да текста који се не односи директно на народну власт има више него што треба, а уз то тај дио текста није дат синтетички и у њему има највише грешака. Несумњиви резултати који су добијени овом књигом овим и још неким недостацима су у извјесној мјери умањени.

Др Ђуро Вујовић